

Melléklet

Rövid áttekintés az 1990–2001-es időszak romániai magyar dialektológiai és szociolingvisztikai kutatásairól

Részletes bemutatás:

Péntek János 2002. Örökség és kihívás. Az erdélyi magyar nyelvtudomány a század- és ezredfordulón. In: Tánzos Vilmos – Tökés Gyöngyvér szerk.: *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről. I. kötet.* Kolozsvár. 15–50.

Tudományos rendezvények

1991-ben a kolozsvári egyetemen rendeztük meg az éppen soron következő élőnyelvi konferenciát a szakmabeliek széles körének részvételével. 1993. dec. 4–5-én Marosvásárhelyen az *Erdélyi Nyelvmívelő Társaság* megalakulásának kétszáz éves évfordulóján rendezett emlékülésen jeles történészek, nyelvészek és irodalmárok értékelték Aranka Györgyék programját, működését. (Az emlékülés anyaga az *Erdélyi Tudományos Füzetek* (ETF.) 218. számaként jelent meg az EME kiadásában, 1994-ben.) 1994-ben Gyarmathi Sámuel grammatikája volt egy emlékülés témája, öt évvel később pedig a göttingeni egyetem emlékezett méltó módon az *Affinitasra*. Bálint Gábor munkásságát pedig 1994-ben értékelte egy konferencia szülőfalujában, Szentkatolnán. (Ennek előadásai az ETF. 220. füzetében olvashatók (EME, Kolozsvár).

Az elődök munkássága a jelen tudományelméleti és módszertani kérdéseire is felhívja a figyelmet. Ez történt a Brassai Sámuel nyelvészeti munkásságával foglalkozó centenáriumi konferencián 1997-ben. 2000 augusztusában Marosvásárhely volt a IX. Anyanyelvi Konferencia színhelye, a téma pedig a magyar nyelv és a kisebbségi nyelvhasználat esélyei az európai integrációban.

Alapkutatások és eredményeik

1. Dialektológia

A kolozsvári nyelvészeti iskola előző nemzedékének fontos kutatási területe a dialektológia volt. Több mint három évtizeden át a tanszéki oktatók és az akadémiai intézet munkatársai is elsősorban nyelvföldrajzi kutatásokkal és nyelvjárási jelenségek vizsgálatával foglalkoztak. Az erdélyi régió a magyarországi nemzeti munkálatokból szinte teljesen kimaradt, a Kolozsváron nagy áldozatokkal elkészült nyelvjárási atlaszok pedig helyzetünk iróniájaként akkor feneklettek meg, amikor elkészültek. A félig vagy teljen elkészült atlaszok kiadása reménytelennek tűnt 1990 előtt. Ezt követően azonban 1991-ben már megjelent a Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadásában *A moldvai csángó nyelvjárás atlaszának* két kötete (CsángAtl.), 1995-től megindulhatott az Erdély tekintetében legátfogóbb nyelvföldrajzi munka, *A romániai magyar nyelvjárások atlaszának* kiadása (RMNyA). Murádin László munkájának Juhász Dezső szerkesztésében azóta minden évben megjelent egy-egy kötete, így a tervezett 11 kötetből eddig összesen 10. A *Szilágysági nyelvatlasz* (SzilNyA) 2000-ben szintén napvilágot látott Hegedűs Attila szerkesztésében.

A korábbi időszakban a Csúry-iskola hagyományainak megfelelően és annak a helyzetnek a kényszerében, hogy az egyetemi képzésből a néprajz hiányzott, szorosabban a dialektológiához kapcsolódott a nyelv(járás) és a (lokális) kultúra határterületének vizsgálata: elsősorban a népi

terminológia leírása és elemzése, szoros összefüggésben a népi kultúra adott tárgyaival, jelenségeivel. A néprajz intézményi önállósulásával és szemléleti bővülésével, korszerűsödésével ez a határterület is átalakult: ma etnolingvisztikainak vagy antropológiai nyelvészetinek is tekinthető, és jelentős mértékben ezt az interdiszciplinaritást képviseli az egyetem magyar nyelvészeti és magyar néprajzi tanszéke. Ebben a szélesebb spektrumban részben tovább él a korábbi hagyomány pl. a népi természetismereti, etnobotanikai (Zakariás szerk. 1995, Benedek H. 1997, Gub 1996, 1999, 2001, Kádár 1999, Pálfalvi 1997, Rab 2001), kozmogóniai (Zsigmond 1999) vagy a népviseleltre irányuló kutatásokban (Gazda 1998).

A tematika bővülésének és a friss tájékozódásnak a jele, hogy egyre nagyobb figyelemben részesül a beszélés néprajza (Bíró A. 1997), a (nyelvi) hagyományba való belenevelődés (Vasas 1993, Péntek 1999a. 32–43) kérdésköre. Keszeg Vilmos kezdeményezte a népi írásbeliség vizsgálatát (Keszeg 1995, 1996, 1997a, Keszeg szerk. 1999, de már előtte más szempontból Kós 1994), etnológiai és folklorisztikai szempontból fontos szövegtörzseket publikált és elemzett Tánzos Vilmos (1995a, 1999, 2000, 2001), Pozsony Ferenc (2000) és szintén Keszeg Vilmos (1997b, 1999).

2. Névtan

A kolozsvári tudósoknak úttörő szerepük volt magyar névtan megalapozásában a XX. század első felében. A háború utáni évtizedekben azonban különösen a helynévkutatást gyanakvás övezte, emiatt nagy munkálatokat nem lehetett kezdeményezni. A szervezett élőnyelvi adatgyűjtés nagyszabású terepmunkát igényelt volna, ennek pedig nem voltak meg a feltételei. A történeti adatok feltárása és elemzése azonban folyamatos volt mind a történeti, mind a névtani és nyelvtörténeti szakirodalomban. Hoffmann István friss bibliográfiai összesítésében imponáló ebben a tekintetben Benkő Loránd, Györffy György, Kiss Lajos, Kristó Gyula, Mező András és Szabó T. Attila életműve (Hoffmann ed. 2001). Rajtuk kívül az 1990 utáni időszakban fontos adatfeltárást végzett Bura László (1991, 1997b), Páll-Antal Sándor (1997), Tibád Levente (1991), Szabó T. Ádám (1991a, 1992), Vigh Károly (1996).

A helynevekre irányuló élőnyelvi adatgyűjtés helyzetét Csomortáni Magdolna tekintette át (1996b), ugyancsak neki köszönhetjük Csík helynévanyagának összegyűjtését és feldolgozását ez ideig csak kis részletében publikált doktori értekezésében (1996a, 2001; további bibliográfiai adatok: Hoffmann ed. 2001. 318). Halász Péter hét moldvai csángó falu helyneveit közölte (l. Hoffmann ed. 2001. 325). Jelentős anyaggyűjtést végzett Hints Miklós és Janitsek Jenő, több közös közlésük is megjelent (Hoffmann ed. 2001. 327–328, 331–332), valamint Murádin László (Hoffmann ed. 2001. 355).

A külső régiók magyar helységneveinek folyamatos kodifikációja nagy adóssága a 20. századi magyar névtudománynak,¹ és ez nehézségeket okozott az amúgy is sok vitát kiváltó „hivatalos” névhasználatban, de a mindennapi kapcsolatokban is megnehezítette a tájékozódást.

Az élő személynevek gyűjtésében és publikálásában az igényesebb monografikus feldolgozást tekinthetjük eszményinek. Ebben az időszakban jelent meg egy korábbi, ilyen igényű doktori értekezés Kovácsné József Magda munkájaként (1991, 1993) az udvarhelyszéki Havasalja

¹ Semmiképpen nem fogadható el, hogy az utódállamok akadémiai saját hatáskörükben végezzék el ezt a feladatot, mint legutóbb Romániában történt.

személyneveiről, és elkészült egy új, egyelőre még nem publikált doktori értekezés a Szamoshat névanyagáról (Lovas 2000).

3. Nyelvi kölcsönhatás

A kilencvenes évek elején hárultak el az ideológiai tiltások, tabuk, és következett be a szociolingvisztika térhódítása. Ennek következményeként a figyelem közvetlenül a nyelvi kontaktussal és a nyelvi interferenciával összefüggő jelenségekre és folyamatokra irányulhatott, a régiókban egyre általánosabb kétnyelvűség jellegére és dinamizmusára. Még az 1977-ben publikált szintézis korpuszára épül Benő Attila kontaktológiai témájú, de új szemléletű monográfiája és az ezzel összefüggő több publikációja (1999, 2000a,b, 2001a,b,c), Zsemlyei János a szókölcsonzés és a kétnyelvűség, valamint a nyelvi hatás más aspektusait elemzi (1993, 1994, 1995a,b, 2000), a csángók körében Murádin László (1994b), a nyelvi kontaktusok és az etnikus folyamatok kapcsolatát vizsgálta Péntek János (1996b), újabb kölcsönelemeket tárt föl Faragó József (1992), Fazekas Tiborc (1998). Öröndetes, hogy egyre több fiatal kutató foglalkozik a magyar—német (sváb) nyelvi kapcsolatokkal (Knecht 1999, Melika 1999).

4. Szociolingvisztika

1990-ben nyílt meg a lehetősége annak, hogy erdélyi kutatók is bekapcsolódjanak a néhány évvel korábban megkezdett Kárpát-medencei szociolingvisztikai kutatásokba. Ennek első érzékelhető jele volt, hogy 1990 szeptemberében már többen jelen voltak és előadást tartottak az akadémiai Nyelvtudományi Intézet budapesti 3. Élőnyelvi Konferenciáján,² a folytatásra a következő évben Kolozsváron került sor, 1992 őszén pedig az MTA Magyar Nyelvi Bizottsága szervezett nyelvművelő és szaknyelvi konferenciát.³ 1995 májusában a IV. Kárpát-medencei Kétnyelvűségi és Kultúrokológiai Tanácskozáson Gödöllőn szinte testületileg szerepeltek az erdélyiek kutatási beszámolóikkal.⁴ A változást követő első időszakban fontos vizsgálati témának bizonyult az erdélyi menekültek, áttelepültek nyelvi frusztrációja az anyaországban, majd az alkalmazkodás az új környezethez (Bartha 1991, 1992).

Közben már 1993-tól megkezdődött annak a nagyobb szabású kutatási programnak az előkészítése, amely a megjelenő sorozatban „A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén” elnevezéssel azonos szemlélet és igény, összehangolt kutatási módszertan alapján tárja föl és rögzíti a külső régiók kisebbségi magyarságának nyelvi helyzetét. Ennek a kutatásnak az Erdélyre vonatkozó szintézise még nem jelent meg ugyan, de az ezzel összefüggésben vagy ezzel párhuzamosan közölt tanulmányok jelentős mértékben tisztázták a magyar nyelvhasználat körülményeit, jogi és demográfiai feltételeit, tipikus nyelvi helyzeteit, a kisebbségi nyelvváltozat jellegét és állapotát (Bodó szerk. 1996, Keszeg 2001, Orbán–Vetési 2001, Péntek 1993b, 1994a,b, 1996a, 1997/1998, 1998c, 2001b, c, Posgay 1995, Pozsony szerk. é. n., Roth 2000, Somkerekki 2000 stb). Az elemzés felszínre hozta pl. az anyanyelv meghatározó szerepét az identitásban (Fodor K.

² Ennek anyaga Kontra Miklós szerkesztésében jelent meg 1992-ben az Intézet kiadásában: *Társadalmi és területi változatok a magyar nyelvben* címmel.

³ A két konferencia teljes anyaga a *Magyar Nyelvőr* 117. évfolyamának 4. számaként jelent meg 1993-ban.

⁴ Ezeket az előadásokat, amelyek széles tematikai spektrumban érintik a kétnyelvűség elméletét (Péntek 1995a), a nyelvi kontaktus és a kétnyelvűség kapcsolatát (Zsemlyei 1995a), a kétnyelvűség és a nyelvvesztés összefüggését (Máthé 1995, Veress 1995), a moldvai csángók nyelváltásának egy aspektusát (Tánczos 1995b), a nyelvhasználat székelyföldi (regionális) normáit (Szász Mónika 1995), valamint egy országos helyesírási felmérés tanulságait, a *Kétnyelvűség* III. évfolyamának 1. és 2. száma tartalmazza.

1995, Péntek 2001b), a hitélet és a nyelvhasználat felekezetenként eltérő kapcsolatát (Péntek 2001a. 184—193), az anyanyelv szakralizációját olyan közösségekben, amelyek már átestek a nyelvcsere (Vetési 1991, 1996), valamint azt, hogy a (szakrális) ritualizált szövegek rendszerint reliktumként túléltek a nyelvcsere (Péntek 1997e, Tánzos 2000b).

A tárgyilagos látlelethez föltétlenül hozzátartozik a kétnyelvűsödés folyamatának és a kiterjedt (kollektív, családi stb.) kétnyelvűség jelenségének a vizsgálata, minél több esettanulmány készítése. A kétnyelvűség dinamizmusa és változatos tipológiája azért bizonyult fontosnak a vizsgálatokban (Murádin 1993b, 1995, Murvai szerk. 1999, 2001, Péntek 1995a, 1996c, Szabó T. Á. 1995), mert a kiegyensúlyozottság és a dominancia, a szimmetria és az aszimmetria, a hozzátoldó és a felcserélő jelleg határozza meg a stabilitást vagy az instabilitást, a kétnyelvűségnek a nyelvcsere irányába való elmozdulását. Az erdélyi nagyvárosokban a fiatalokra jellemző nemzedéki kétnyelvűséget, kód- és nyelvváltást Veress Márta vizsgálja (1995, 2000), a moldvai csángók, valamint más szigetek és szórványok nyelvcserejét többben is (pl. Fodor K. 1995, Máthé 1995, Tánzos 1995b, Vetési 2001), a családon belüli kétnyelvűséget és nyelvcserejét Fodor Dóra (2000). A Nagykároly környéki svábok sváb—magyar kétnyelvűségét, ill. nyelvcserejét, valamint XX. század végi részleges disszimilációjukat fiatal kutatók tanulmányozzák, rekonstruálják (Rác 1999, Szabó Cs. 2000).

Az alkalmazás területei

Szaktudományunk oktatásának és művelésének szűk és szervezetlen volta talán leginkább abban mutatkozik meg, hogy a mindennapok gyakorlatában oly fontos alkalmazott nyelvészet széles köréből és változatos témáiból csak kevésnek van arra szakosodott művelője. E kevés közül minden bizonnyal legfontosabb az **anyanyelv-pedagógia**. Az oktatáskutatásnak és az anyanyelv-pedagógiai kutatásoknak nincs önálló intézménye, így e témák is jelentős részben az egyetem oktatóira hárulnak.⁵ A korábbi időszakhoz képest mégis előrelépésnek tekinthető, hogy elkészült egy felmérés az iskolai helyesírás országos helyzetéről (Pletl 1997), több tanulságos vizsgálat és elemzés az anyanyelv-oktatás szociolingvisztikai vonatkozásairól (Gyarmathy–Smythe 2000, Péntek 1998a, 2001c, Sándor szerk. 2000, Somkerekki 2000), a nyelvi kreativitás kérdésköréről (NagyL.–Péntek 2000). Jelentős, az anyanyelvet, az anyanyelv tanítását és tanulását korszerűen bemutató módszertani kézikönyvek, segédkönyvek, tanulmányok jelentek meg (Péntek Dombi 1991, 2000, Szilágyi N. 2000, Toró–Tánzos 2000 stb.), és erőfeszítések történtek a magyar iskolai oktatásának tantervi megalapozására is (Fóris Ferenczi 1997).

Módszertanilag egyelőre kidolgozatlan az a sajátos oktatási feladat, amely nyelvésztést, nyelvi rehabilitációt jelentene azok számára, akiknek kétnyelvűségében már a másodnyelv dominál, vagy esetleg el is jutottak a nyelvcsere, a nyelvi asszimiláció végső szakaszába. Az elmúlt évtizedben inkább csak empirikus tapasztalatgyűjtésről és kísérletezésről beszélhetünk a moldvai csángó gyerekek, fiatalok magyarországi és székelyföldi (Borbáth 1996, Páll-Gecse 1996) oktatásában, a szórványtáborokban. Elkészült egy kísérleti jellegű ábécéskönyv a csángó gyerekek számára (Csicsó 1995, Sándor 1996).

A **nyelvművelés** és az anyanyelvi mozgalom szorosan kapcsolódik az anyanyelvi oktatáshoz. A korábbi iskolai nyelvápolás intézményesülésének tekinthető az 1992-ben létrejött *Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége*. A mozgalom azóta kiterjedt és szakmailag megerősödött: a

⁵ Minderről részletesebben l. Péntek 1999a. 9—83.

szövetség közreműködött a hivatásos beszélők, az újságírók nyelvi képzésében (Ördög-Gyárfás szerk. 1996, Wacha 1999), évente szakmai tanfolyamokat és tematikus konferenciákat szervezett, kiadványsorozata, az *AESZ-füzetek* (az előbbieken kívül: A. Molnár 1999, Péntek 1999b), a nyelvhasználat, a nyelvi műveltség fontos kérdéseit állítja előtérbe. A hagyományos nyelvművelés is átalakult: a nyelvi kultúrával foglalkozó rovatok, kiadványok tudomásul veszik a nyelvi norma pluralizmusát, a helyi nyelvi változatok értékét és érvényességi körét, a kiterjedt kétnyelvűség tényét, ugyanakkor fontosnak tartják a viszonylagos nyelvi egység fenntartását a közmagyarban és az irodalmi nyelvben (Brauch 2001, Bura 2001, Dánielisz 1997, Komoróczy 1994, Murádin 1993a, 1996 stb.).

A **nyelvi tervezés** területén a státustervezés kisebbségpolitikai, nyelvpolitikai feladat, és így a nyelvészetnek csak ennek megalapozásában lehet szerepe. Nem hiányzott ugyan az időnkénti konzultáció a politikusok részéről, de ez nem is volt rendszeres, intézményes jellegű. A szociolingvisztikai kutatások keretében készült el néhány olyan dolgozat, amelynek nyelvpolitikai implikációi vannak (Péntek 2001a. 73–134, Sándor szerk. 2000, Szilágyi 2001).

A nyelvi állomány tervezése (korpusztervezés) már határozottan az alkalmazott nyelvészet körébe tartozó szakmai feladat. Ennek egyik vonatkozása a hosszú időn át sok tekintetben csak az anyaországra korlátozódó, merev magyar nyelvi kodifikáció kiterjesztése a külső nyelvi régiókra. Ez valósul meg a *Magyar értelmező kéziszótár* új kiadásának előkészítésében, amely már tartalmazni fogja a kisebbségi nyelvhasználat jellegzetes lexémáit is. Ilyen jellegű bővítés, pótlás történt a *Nyelvi illemtan* újabb változatában,⁶ a *Helyesírásunk. Szabályzat és szójegyzék* 9. kiadásában,⁷ a *Magyar szókincstár* pedig már 1998-as megjelenésekor eleve érvényesítette ezt a szempontot.⁸

A kisebbségi nyelvváltozatra irányuló vizsgálatok legfőbb tanulsága az volt, hogy a nyelvhasználat és az oktatás korlátozása, valamint a beszélők elszigeteltsége miatt némely nyelvi változatok, elsősorban a szaknyelvek, elsovadtak, különfejlődtek. Emiatt vált fontos és sürgető feladattá a korpusztervezésben a magyar szaknyelvi terminológia pótlása, egységesítése és korszerűsítése. A magyar nyelv státusát kedvezően érintő új szabályozások szükségessé tették mindenekelőtt egy közigazgatási szótár elkészítését, amelynek első változata 2000-ben jelent meg (Fazakas Emese szerk.). Elkészült egy angol–magyar–román számítástechnikai kisszótár (Bara–Telegdi 1993), valamint szintén szerényebb változatban egy vállalkozói (Réz 1994) és egy gyakorlati gazdasági szótár (Vesselényi 1992). Az egyes diszciplínák egyetemi jegyzeteinek és közoktatásbeli tankönyveinek eredeti szövegeiben és románból készült fordításaiban a szaknyelv és a terminológia egységesítését, anyanyelvűsítését az Erdélyi Tankönyvtanács munkatársai végzik.

Az erdélyi nyelvészek körében megszűnt a korábbi belterjesség, sokféle szemlélet és egyéni megközelítés érvényesül, de a fenti alapvető kérdések megítélésében egyetértés van közöttük. Talán csak a konkrét jelenségek, szavak, terminusok váltottak ki vitát abban a tekintetben, hogy meddig lehetséges a nyelvi egység helyreállítása a közmagyar keretén belül, és hol kell elfogadni, tudomásul venni az akár a kétnyelvűséggel összefüggő regionális változatokat. Ez is inkább a sajtó vitája volt és a folyamatos kodifikáció gondja, a szakmabeliek ugyanis tudják, hogy pl. a

⁶ Deme László, Grétsy László és Wacha Imre szerkesztésében 1999-ben jelent meg Budapesten a Szemimpex Kiadónál.

⁷ Teljes alcíme szerint *Szabályzat és szójegyzék az iskolák számára. Példanagyaiban átdolgozott, bővített kiadás*, Budapest, Tankönyvkiadó.

⁸ *Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára*. Főszerk. Kiss Gábor. Budapest, Tinta Kiadó.

tudományos terminológiában alapvető követelmény az egységesség és az egyértelműség, de a köznyelvben természetes a regionális változatosság, és azt is tudják, hogy pl. a közigazgatási terminológiában az adott állam adminisztratív rendszerének kell tükröződnie. Hasonlóképpen egyöntetűen ítélik meg a moldvai magyar nyelvi változat (a csángó nyelvjárás) státusát, az alapvető nyelvi jogok kérdését, a magyar nyelv státusával kapcsolatos elvárásokat stb.

Szakirodalom

BÁLINT Emese–BODÓ Csanád

é. n. Csíkfalu személyneve. In: Pozsony Ferenc szerk.: *Csángósors. A Magyarsághoz* kutatás könyvtára 23. Budapest. é. n. 119–130.

BARA Gyula–TELEGDI Péter

1993 *Angol–magyar–román számítástechnikai kiegészítő szótár*. Budapest–Bukarest, Kossuth–Kriterion.

BENEDEK H. Erika

1997 Adalékok egy moldvai csángó falu népi növényismeretéhez. In: Tánzos Vilmos–Zakariás Erzsébet szerk.: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.150–168.

BENŐ Attila

1999 A vizualitás szerepe a szókölcsönzésben. In: KESZEG Vilmos szerk.: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 7*. 266–280.

2000a *A magyar–román nyelvi érintkezés jelentéstani kérdései*. Kolozsvár (a doktori értekezés kézirat)

2000b Az expresszivitás változásai román eredetű kölcsönszavainkban. *MNy*. 96. 4. 436–445.

2000c Kognitív pszichológiai szempontok a nyelvi érintkezés vizsgálatában. *Erdélyi Pszichológiai Szemle* 1. 4. 31–41.

2001a A magyar–román nyelvi interferencia néhány szemantikai vonatkozása. In: Borbély Anna szerk.: *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében*. Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézete, 37–44.

2001b Szempontok a kölcsönszók jelentésmódosulásának elemzésében. In: Papp György szerk.: *A 11. Élőnyelvi konferencia előadásai*. Újvidék (Novi Sad), 35–42.

2001c Kölcsönszó és jelentésmező-módosulás. *MNy*. 97. 4. 446–459.

BORBÁTH Erzsébet

1996 A moldvai csángó gyermekek székelyföldi iskoláztatásának tapasztalatai. In: Csernicskó István–Várad Tamás szerk.: *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*. Budapest. 69–74.

BORCSA János szerk.

1994 *Szentkatolnai Bálint Gábor*. ETF 220. Kolozsvár. Az EME Kiadása.

BRAUCH Magda

2001 *Magyarról magyarra. Nyelvművelő írások*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat Könyvkiadó.

BURA László

1997b *Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára*. Kolozsvár, Stúdium Könyvkiadó.

2001 *Éltetőnk, mindennapi anyanyelvünk. Nyelvművelő írások*. Csíkszereda, Státus Könyvkiadó.

CsángAtl.

1991 A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I–II. Szerk. GÁLFFY Mózes–MÁRTON Gyula–SZABÓ T. Attila, a kiadást előkészítette: MURÁDIN László–PÉNTEK János. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 193. Budapest.

CSEKE Péter–HÁLA József szerk.

2000 „*A Homoród füzes partján...*” *Dolgozatok a Székelyföld és a Szászföld határvidékéről*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.

CSICSÓ Antal

1995 *Apró Ábécé – Abecedar mărunt. Magyar nyelvi alapismeretek csángó-magyar gyermekek részére*. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács.

CSOMORTÁNI Magdolna

1996a Felcsík helynevei 1. *Magyar Névtani Dolgozatok* 149. Budapest.

1996b A romániai magyar helynévkutatás néhány időszerű kérdése. *Erdélyi Múzeum* 58. 3–4. 338–344.

2001 *Csik helynevei*. Kolozsvár (a doktori értekezés kézirata)

DÁVID Gyula szerk.

1994 *Az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság kétszáz éve (1793–1993)*. ETF 218. Kolozsvár. Az EME kiadása. Bartha János, Benkő Loránd, Benkő Samu, Éder Zoltán–Éder Zoltánné, Péntek János, Szathmári István stb., az 1993. dec. 4–5-i tudományos ülészak előadásai.

FAZAKAS Emese szerk.

2000 *Román–magyar közigazgatási szójegyzék. AESZ-füzetek* 7. Kolozsvár, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.

FERENCZI Géza

1997 *Székely rovásírásos emlékek*. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely.

1999 *A moldvai ősisbb csángók*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat Könyvkiadó.

FODOR Dóra

2000 Etnopszichológiai tényezők a kétnyelvűségben. *Erdélyi Pszichológiai Szemle* 1. 4. 77–95.

FODOR Katalin

1995 A csángók identitásproblámájának nyelvi és nyelven kívüli okairól. In: Kassai Ilona szerk.: *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest. 121–128.

FÓRIS FERENCZI Rita

1997 *Tantervek átminősülése*. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács.

GUB Jenő

1996 *Erdő-mező növényei a Sóvidéken*. Korond, Firtos Művelődési Egylet.

1999 *Háziállataink dicsérete. Sóvidéki etnozoológia*. Korond, Firtos Művelődési Egylet.

2001 *Kertek, mezők termesztett növényei a Sóvidéken. Sóvidéki etnobotanika*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat Könyvkiadó.

GYARMATHY Éva–Ian, SMYTHE

2000 Többnyelvűség és olvasási zavarok. *Erdélyi Pszichológiai Szemle* 1. 4. 63–77.

HOFFMANN István ed.

2001 *Onomastica Uralica 1b. Selected Bibliography of the Onomastics of the Uralian Languages*. Debrecen–Helsinki, 295–427.

JANITSEK Jenő

1992 A párhuzamos helynévadás Tiszaveresmart névrendszerében. *NyIrK.* 36. 1. 81–85.

1997 A magyar eredetű román családnevekről. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 209. Budapest, 101–107.

JUHÁSZ Dezső

1999 A romániai magyar nyelvjárások atlasza névtudományi jelentőségéről. *Névtani Értesítő* 21. 395–400.

KÁDÁR Edit

1997 A magyarságtudomány romániai bibliográfiája 1987–1997. *Nyelvünk és Kultúránk* 100. 192–204.

KÁDÁR Zsombor

1999 *Erdő és nyelv. Válogatás a Keleti-Kárpátok belső hajlata erdőgazdálkodásának magyar szókincséből*. Anyagát gyűjtötte és szerkesztette Kádár Zsombor. Országos Erdészeti Egyesület Erdészettörténeti Szakosztály. Budapest.

KESZEG Vilmos

1995 *A folklór határán. A népi írásbeliség verses műfajai Aranyosszéken*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó.

1996 *Kelt levelem... Egy mezőségi parasztasszony levelezése*. Debrecen.

1997a Írott szövegek, szövegtárgyak egy személy életterében. In: Péntek János szerk.: *Szöveg és stílus. Szabó Zoltán köszöntése*. Kolozsvár. 1997. 241–245.

2001 A kisebbségi sors narratív megjelenítése. *Kisebbségkutatás* 10. 1. 33–52.

KESZEG Vilmos szerk.

1999 *Írás, írott kultúra, folklór*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 7. Kolozsvár.

KNECHT Tamás

1999 Lexikalische Interferenzen aus dem Rumanischen und Ungarischen in den schwabischen Dialekten von Beschened und Petrifeld. In: Gehl, Hans dr.–Ciubotă, Viorel red.: *Relații interetnice în zona de contact româno–maghiaro–ucraineană din secolul al XVIII-lea până în prezent*. Satu Mare–Tübingen, 345–374.

KOMORÓCZY György

1994 *Magyar szavaink nyomában. Nyelvművelő cikkek*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat.

KÓSA Ferenc

1992 Gondolatok a székely rovásírás kutatásának lehetőségeiről és módjairól. In: Sándor Klára szerk.: *Rovásírás a Kárpát-medencében*. Magyar Őstörténeti Könyvtár 4. Szeged. 69–78.

1994 Kísérlet a vargyasi rovásfelirat megfejtéséhez. *NyIrK.* 38. 2. 153–156.

1997 Székely rovásfeliratok másolatairól. In: Péntek János szerk.: *Szöveg és stílus. Szabó Zoltán köszöntése*. Kolozsvár. 1997. 258–265.

KOVÁCS Ágnes

2000 Aszimmetria a nyelvi rendszeren belül. *Lélekjelenlét* 1. 2–3. 1–13.

KOVÁCS Ágnes–TÉGLÁS Ernő

1999 Amikor a kognitív rendszerek elbeszélik a mentális reprezentációkat: a kétnyelvűség pszichológiai vizsgálata. *Erdélyi Múzeum* 61. 3–4. 221–236.

KOVÁCSNÉ JÓZSEF Magda

1991 Havasalja kereszt- és becenevei. *NyIrK.* 35. 1–2. 97–113.

1993 Az erdélyi Havasalja személynevei. *Magyar Névtani Dolgozatok* 119. Budapest.

1994 Írói névadás Tamási Áron novelláiban. Farkaslaka és a környező havasalji települések névadásának összefüggésében. *Magyar Nyelvjárások* 32. 73–77.

LOVAS János

2000 *A szamosháti nyelvjárás kereszt- és becenévrendszere*. Kolozsvár (a doktori értekezés kézírata)

MÁTHÉ Dénes

1995 A verespataki magyarság kétnyelvűségének/nyelvcserejének előzményei és jellemzői. *Kétnyelvűség* 3. 2. 9–16.

MELIKA, Georg

1999 Wiederpsiegelung der interethnischen Wechselwirkung im Lehngut der deutschen Mundarten der Karpaten-Ukraine. In: Dr GEHL, Hans–CIUBOTĂ, Viorel red.: *Relații interetnice în zona de contact româno–maghiaro–ucraineană din secolul al XVIII-lea până în prezent*. Satu Mare–Tübingen. 423–445.

MOLNÁR Ferenc, A.

1999 *Anyanyelv, vallás, művelődés. AESZ-füzetek 4*. Kolozsvár, Anyanyelvapolók Erdélyi Szövetsége.

MURÁDIN László

1992a A „suksük nyelv” az erdélyi nyelvjárásokban. *NyIrK.* 36. 1. 53–63.

1993a Az erdélyi magyar nyelvűvelés problémái. *Nyr.* 117. 4. 485–487.

1993b A kétnyelvűség egy sajátos megnyilvánulásai a moldvai csángómagyarok nyelvi tudatában. *NyIrK.* 37. 1–2. 159–162.

1995 A magyar–román kétnyelvűség zavarai a közigazgatásban. *Kétnyelvűség* 3. 2. 21–24.

1996 *Anyanyelvünk ösvényein. Nyelvűvelő írások*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat.

1997 *A hely, ahol élünk. Barangolások Erdély helynevei között*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat Könyvkiadó.

2000 *Egyházi településnevek Erdélyben*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat Könyvkiadó.

MURVAI Olga

1997b *Gramatica comparată maghiaro–română. Miscellanea*. București, Ed. Callioti.

2000a *Magyar–román kifejezések kéziszótára. Dicționar maghiar–român de expresii*. Budapest, Sprinter Publisher.

2000b *Dicționar român–maghiar de expresii. Román–magyar kifejezések kéziszótára*. Budapest, Sprinter Publisher.

MURVAI Olga szerk.

1999 *Bilingvismul*. București.

2001 *Lingua Pax I–II*. București.

NAGY L. János–PÉNTÉK János

2000 *A kreatív nyelvhasználat és az iskola*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

ORBÁN Lajos–VETÉSI László

- 2001 Magyar egyház, de milyen nyelven? *Kisebbségkutatás* 10. 1. 21–32.
- ÖRDÖG-GYÁRFÁS Lajos szerk.
- 1994 *Egyház és anyanyelv. AESZ-füzetek 1.* Sepsiszentgyörgy, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.
- 1996 *Az anyanyelv a hangzó médiában. AESZ-füzetek 2.* Sepsiszentgyörgy, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.
- PÁLL-GECSE Éva
- 1996 Kisebbségi sorsban a tájnyelv megtartó erő. In: Csernicskó István–Várad Tamás szerk.: *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat.* Budapest. 75–78.
- PÉNTEK János
- 1993a Magyarságtudomány és magyar nyelvtudomány Kolozsváron. *MNy.* 89. 3. 288–296.
- 1993b Magyar nyelvi gondok Romániában. *Nyr.* 117. 4. 482–487.
- 1994a Normagondok Erdélyben (1793–1993). *Nyr.* 118. 2. 133–144.
- 1994b Az anyanyelv ökológiája Erdélyben. *Kétnyelvűség* 2. 1. 8–16.
- 1994c Anyanyelvű oktatás és az anyanyelv oktatása Erdélyben. In: *Anyanyelvi nevelés – embernevelés. Országos anyanyelv-oktatási napok. Eger, 1994. Júli. 4–7.* Budapest, MNYTK. 198. 41–51.
- 1995a A kollektív kétnyelvűség három típusa. *Kétnyelvűség* 3. 2. 1–8.
- 1996a Kontaktusjelenségek és folyamatok a magyar nyelv kisebbségi változataiban. *NyIrK.* 41. 1. 37–50.
- 1996b A magyar–román interetnikus kapcsolatok néhány nyelvi vonatkozása. In: Katona Judit–Viga Gyula szerk.: *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei* Miskolc. 113–120.
- 1996c Aszimmetria-tényezők a kollektív kétnyelvűségben. In: Terts István szerk.: *Nyelv, nyelvész, társadalom. Emlékkönyv Szépe György 65. születésnapjára barátaitól, kollégáitól, tanítványaitól.* Pécs, JPTE, I, 219–223.
- 1997a Kert, gyepű, határ. *Ethnographia* 108. 1–2. 219–233.
- 1997b A növénynevek és a földrajzi nevek viszonyáról. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209.* Budapest, 427–430.
- 1997c Regionalitás és egyetemesség a kolozsvári nyelvészek munkásságában. *NyIrK.* 41. 2. 171–175.
- 1997d A magyar nyelv értékelése szomszédaink körében. *Kisebbségkutatás* 6. 4. 405–410.
- 1997e A ritualizált szöveg. In: Uő szerk.: *Szöveg és stílus. Szabó Zoltán köszöntése.* Kolozsvár. 1997. 329–334.
- 1997/1998 Die Muttersprachlichkeit des religiösen Lebens im heutigen Siebenbürgen. *Ural-Altäische Jahrbücher* 15. 107–115.
- 1998a A kisebbségi iskolák kétnyelvűsége és kettősnyelvűsége. In: *Nyelvmentés vagy nyelvvarulás? Vita a határon túli magyar nyelvhasználatról.* Budapest, Osiris, 299–304.
- 1998b Idegen-e a magyar nyelv a Kárpát-medencében? In: *Történelmünk a Duna-medencében.* Kolozsvár–Temesvár, 27–37.
- 1998c Gondolatok a magyar nyelv mai helyzetéről. *MNy.* 94. 1. 43–48.
- 1999a *A megmaradás esélyei. Anyanyelvű oktatás, magyarságtudomány, egyetem Erdélyben.* Budapest, A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága.
- 1999b *Az anyanyelv mítosza és valósága. AESz-füzetek 5.* Kolozsvár.

2000 A Homoród vidéki tájszólás. In: Cseke Péter–Hála József szerk.: „*A Homoród füzes partján...*” *Dolgozatok a Székelyföld és a Szászföld határvidékéről*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 195–216.

2001a *A nyelv ritkuló légköre. Szociolingvisztikai dolgozatok*. Kolozsvár, Komp-Press, Korunk Baráti Társaság.

2001b A kisebbségi identitás dinamikája – más megközelítésben. *Kisebbségkutatás* 10. 1. 15–20.

2001c Milyen magyar nyelvet tanítsunk. *Magyartanítás*. 42. 5. 10–14.

PÉNTEK János szerk.

1997 *Szöveg és stílus. Szabó Zoltán köszöntése*. Kolozsvár

PÉNTEK DOMBI Erzsébet

1991 A szóbeli és írásbeli fogalmazás tanítása. In: *Irodalomtanítás. A magyar irodalom iskolai tanításának módszertana*. Cluj, Univ. Babeş–Bolyai, 87–93.

PLETL Rita

1997 *Erdélyi helyzetkép az iskolai helyesírásról*. Székelyudvarhely, Infopress.

POZSONY Ferenc

2000 „*Adok nektek aranyvesszőt...*” *Dolgozatok erdélyi és moldvai népszokásokról*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.

POZSONY Ferenc szerk.

É. n. *Csángósors*. A Magyarságkutatás Könyvtára 23. Budapest.

RAB János

2001 *Népi növényismeret a Gyergyói-medencében*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia Könyvkiadó.

RÁCZ Csilla, B.

1999 Zweisprachigkeit und Sprachwandel bei den satumarer Schwaben am Beispiel von Petrifeld. In: Dr. Gehl, Hans–Ciubotă, Viorel red.: *Relații interetnice în zona româno–maghiaro–ucraineană din secolul al XVIII-lea până în prezent*. Satu Mare–Tübingen. 375–391.

RÉZ Miklós

1994 *Magyar–román, román–magyar vállalkozói kieszótár*. Budapest–Bukarest, Kossuth–Kriterion.

RMNyA.

1995–2010 *A romániai magyar nyelvjárások atlasza I–X*. Az anyagot gyűjtötte és a kéziratot összeállította: MURÁDIN László. Szerk. és a kiadást előkészítő munkacsoportot irányította JUHÁSZ Dezső. Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság.

ROTH Endre

2000 A nyelv, amely elválaszt és összeköt. *Erdélyi Pszichológiai Szemle* 1. 4. 3–9.

SÁNDOR Klára

1996 Apró Ábécé – apró esély: A csángók „nyelvélesztésének” lehetőségei és esélyei. In: Cserniczkó István–Várad Tamás szerk.: *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*. Budapest. 51–68.

SÁNDOR Klára szerk.

2000 *Nyelv és hatalom, nyelvi jogok és oktatás. Tanulmányok a Bolyai Nyári Akadémia előadásaiából*. Csíkszereda, „Apáczai Csere János” Pedagógusok Háza Kiadója.

SOMKEREKI Irma

2000 A nyelvi dominancia és a nyelvi hiány vizsgálata. *Erdélyi Pszichológiai Szemle* 1. 4. 95–121.

SZABÓ Csilla Anna

1999 Der heutige Sprachgebrauch in Petrifeld. In: Dr. Gehl, Hans–Ciubotă, Viorel red.: *Relații interetnice în zona româno–maghiaro–ucraineană din secolul al XVIII-lea până în prezent*. Satu Mare–Tübingen. 468–480.

SZABÓ M. Attila–SZABÓ M. Erzsébet

1992 *Dicționar de localități din Transilvania. Erdélyi helységnévszótár. Ortsnamenverzeichnis für Siebenbürgen*. Bukarest.

SZABÓ T. Ádám

1990 Kolozsvár népei és nyelvei (1453–1988). *Új Erdélyi Múzeum* 1. 1–2. 32–41.

1991a Die Bevölkerung von Klausenburg (Kolozsvár) und ihre Sprache im Spiegel der Orts- und Personennamen in den Urkunden (1453–1991). *Annales Universitatis Scientiarum Budapestiensis de Rolando Eötvös Nominata. Sectio Linguistica* 22. Budapest, 13–78.

1991b A magyar nyelvjáráskutatás Erdélyben. In: Hajdú Mihály–Kiss Jenő szerk.: *Emlékkönyv Benkő Loránd hetvenedik születésnapjára*. Budapest, ELTE. 589–596.

1995 A moldvai csángó értelmiség két- és félnyelvűsége. In: Kassai Ilona szerk.: *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest. 111–120.

SZABÓ Zoltán

1994 A dialektológia a szövegtan interdiszciplináris keretében. *NyIrK*. 38. 1. 55–60.

SZABÓ Zoltán szerk.

1992 *Tanulmányok nyelvről, irodalomról*. Kolozsvár, UBB Facultatea de Litere.

SZÁSZ Lőrinc

1994 A moldvai csángó nyelvjárás atlasza I–II. *Erdélyi Múzeum* 56. 1–2. 132–133.

1999 *Magyar–román kisszótár. Mic dicționar maghiar–român*. Cluj-Napoca, Editura Dacia.

SZÁSZ Mónika

1995 Nyelvérték és normatudat a Székelyföldön. *Kétnyelvűség* 3. 2. 39–50.

SZILÁGYI N. Sándor

1996 *Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára*. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács.

2000 *Ne lógasd a nyelvedet hiába! Nyelvtani kiskalauz felvételizőknek*. AESZ-füzetek 8. Kolozsvár.

2001 A többség nyelvi jogai. In: Andor József–Szűcs Tibor–Terts István szerk.: *„Színes eszmék nem alszanak...” Szépe György 70. születésnapjára*. Pécs, Lingua Franca Csoport. II, 1209–1218.

SzilNyA.

2000 *Szilágysági nyelvátász*. Az anyagot gyűjtötte: Márton Gyula. A kéziratot összeállította és a kötetet szerkesztette: Hegedűs Attila. Budapest–Piliscsaba, Magyar Nyelvtudományi Társaság, Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

SZŐNYI-SÁNDOR Klára

1989–1990 A székely rovásírás. *Néprajz és Nyelvtudomány* 33. 65–79.

TÁNCZOS Vilmos

1995a *Gyöngyökkel gyökerezéél. Gyimesi és moldvai archaikus népi imádságok.* Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.

1995b A nyelvváltás jelensége a moldvai csángók imarepertoárjában. *Kétnyelvűség* 3. 2. 51–68.

1999 *Csapdosó angyal. Moldvai archaikus imádságok és életterük.* Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.

2000a *Eleven ostya, szép virág. A moldvai csángó népi imák képei.* Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.

2000b Egy folklór műfaj (archaikus ima) mint ritualizált szöveg. In: Borbély Anna szerk.: *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében.* Budapest. 207–212.

2001 *Nyiss kaput, angyal! Moldvai csángó népi imádságok. Archetipikus szimbolizáció és élettér.* Budapest, Püski.

TORÓ Jolán–TÁNCZOS Ibolya

2000 *Beszédnevelés.* Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács.

VERESS Márta

1995 Időszakos és/vagy permanens nyelvvesztés mint a kétnyelvűség (ir)reverzibilis jelensége. *Kétnyelvűség* 3. 2. 25–38.

2000 Attitűdvizsgálat és nyelvhasználat a kolozsvári magyar fiatalok körében. In: Borbély Anna szerk.: *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében.* Budapest. 239–246.

VESELENYI Tibor

1992 *Román–magyar gazdasággyakorlati kisszótár. Minidicționar de economie practică.* Nagyvárad, Enacon.

VETÉSI László

1991 Vallásos kölcsönhatások a szórványmagyarok körében. In: S. Laczkovits Emőke szerk.: *Népi vallásosság a Kárpát-medencében I.* Veszprém. 79–83.

1996 Szórványszolgálat és egyház. In: Bodó Barna szerk.: *Jelen és jövő a szórványkutatásban.* Temesvár. 35–41.

2001 *Juhaimnak maradéka. Anyanyelv, egyház peremvilág: Sorskérdések a nyelvhatáron.* Kolozsvár, KOMP-PRESS Korunk Baráti Társaság.

WACHA Imre

1999 *Beszédművelés gyakorlószövegek. AESZ-füzetek 6.* Kolozsvár, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége.

ZSEMLYEI János

1993 Román közvetítésű nemzetközi szavak. *NyIrK.* 37. 1–2. 153–157.

1994 A (valahány) *lejre vásárol*-féle szerkezetéről. *NyIrK.* 38. 1. 61–63.

1995a Szókölesönzés és kétnyelvűség. *Kétnyelvűség* 3. 2. 17–20.

1995b Román tükörszavak, tükörkifejezések és hibridszavak a romániai magyarság nyelvhasználatában. In: Kassai Ilona szerk.: *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat.* Budapest. 245–252.

2000 A románság vallására vonatkozó román eredetű szókinés az erdélyi régiségben. In: Borbély Anna szerk.: *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében.* Budapest. 253–256.